

REALITATEA BIBLIOGRAFICĂ ROMÂNEASCĂ ȘI TENDINȚELE ACTUALE

Asistent univ. drd. Cristina Popescu

„Singura valoare a cunoștințelor stă în utilizarea lor”

Jesse N. Shera

Explozia informațională, privită în primul rând ca o acumulare de date, nu pare să îngrijoreze omenirea pe cât o face atingerea rapidă la informația deja produsă, regăsirea facilă a acesteia ca rod al sistematizării. De aceea, instrumentele de lucru cum sunt: dicționarele, enciclopediile, indexurile, repertoriile, cataloagele, ghidurile, biografiile și bibliografiile nu vor prisi niciodată. Sub acest aspect, cultura română a încercat să țină pasul pe cât i-a fost cu putință, cu reușite și neîmpliniri deopotrivă.

Instrumentelor de lucru cu acoperire națională li se pot adăuga realizări locale mai mult sau mai puțin reușite. Acestea din urmă, avantajate de o micșorare a spațiului investigat, pot sonda în adâncime aspecte mai greu surprinse de o cercetare națională. Poate că până la urmă bibliografia națională se va realiza ca o însumare a bibliografiilor locale¹.

În conformitate cu lexiconul lui Virgil Olteanu, din *Istoria și arta cărții*. București, 1992, *bibliografia națională* „cuprinde toate publicațiile tipărite pe teritoriul unei țări, cele în limba țării apărute peste granițele ei, ale autorilor care aparțin prin naționalitate acelei țări, indiferent unde și în ce limbă au publicat, precum și lucrările despre acea țară și poporul ei”, iar *bibliografia locală* (regională) „oglindește publicațiile editate

---

¹ NAZARE, Daniel. *Criterii folosite în vederea redactării dicționarului bio-bibliografic al personalităților brașovene*. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*, 1998, nr. 5, p. 147–48.

într-o zonă geografică restrânsă (județ sau altă unitate administrativă)”¹. Prin urmare bibliografia locală ar trebui să aibă ca obiect toate segmentele bibliografiei naționale, diferită fiind doar aria de cuprindere.

Bibliografia locală nu se suprapune pe cea națională ci o completează pe aceasta, fiind deosebit de utilă.

Dacă în anii '60 bibliografia locală se contura ca o activitate secundară a bibliotecilor regionale, la începutul anilor '70 ea s-a manifestat drept una din direcțiile principale spre care s-a îndreptat atenția marilor biblioteci municipale în domeniul muncii bibliografice.

Cea mai întâlnită formă de lucrare în bibliografia locală curentă o constituie *anuarul bibliografiei județene*, în care se consemnează materialele apărute în decursul unui an în presa locală și centrală, precum și lucrările monografice sau studiile apărute în culegeri referitoare la județul sau eventual localitatea respectivă. Modalitățile de realizare a acestui anuar sunt diferite atât în ceea ce privește colectarea informațiilor cât și în organizarea lucrării.

Un element cheie în activitatea bibliografică locală îl constituie elaborarea *dicționarului bibliografic al personalităților locale* care s-au evidențiat în diferite sectoare ale științei, tehnicii și artei.

O altă lucrare bibliografică indispensabilă tuturor județelor, aflată, din păcate, în preocupările nu prea multor biblioteci municipale, o constituie *ghidul bibliografic local*, menit să includă principalele lucrări de referință și informare privitoare la județul pentru care se elaborează.

Destul de frecvent se întâlnește în planurile bibliotecilor municipale întocmirea de *indici bibliografici pentru periodicele locale* apărute în trecut sau, mai rar, pentru cele ce apar în prezent. Această categorie de lucrări prezintă un interes deosebit pentru cercetările istorico-etnografice cu caracter local, dar bibliotecile trebuie să stabilească ordinea de prioritate a periodicelor care vor fi indexate precum și modalitatea indexării, pentru unele ziare și chiar reviste urmând să se întocmească indici selectivi, în care să se includă numai materialul ce corespunde unor preocupări actuale de studiu și de cercetare².

Întocmirea unei bibliografii locale ar trebui să se situeze printre preocupările prioritare ale bibliotecilor județene, constituind, totodată, o nepuizabilă sursă de investigare și cercetare pentru bibliotecari și nu numai pentru ei. Câteva argumente în sprijinul acestei afirmații, în mod special după 1990, sunt următoarele:

---

² IONESCU, Mircea. *Bibliografia locală în bibliotecile municipale și orășenești*. În: Revista bibliotecilor, 1970, nr. 6, p. 336–341.

1. Biblioteca județeană este sau ar trebui să fie depozitara tuturor produselor de tipar și a altor materiale de interes documentar din și despre zona respectivă.
2. În biblioteca județeană se află angajați sau ar trebui să fie, în primul rând, cunoscătorii valorilor spirituale, ai tradițiilor și istoriei locale.
3. Degrevată de felurite obligații colaterale, în care era atrasă înainte de 1989, biblioteca județeană are acum condițiile necesare orientării eforturilor, în exclusivitate, spre activități profesionale specifice, putând să-și dimensioneze, după dorință, obiectivele și prioritățile de acțiune.
4. În situația în care, la nivel central, Biblioteca Națională nu a mai reușit să întocmească atât de necesara bibliografie analitică a periodicelor (este vorba de seria *Articole din publicațiile periodice și seriale*), fără spijinul conjugat al bibliotecilor județene, cea mai mare parte a referințelor din aria de interes a bibliografiei locale riscă să rămână neindexate și uitate în puzderia de pagini tipărite.

Rolul bibliotecilor județene privind achiziționarea, depozitarea și prelucrarea diversilor purtători de informații vizând o anumită zonă geografică a țării devine, în noile împrejurări, o problemă deosebit de actuală, a cărei rezolvare nu trebuie amânată, eludată sau încredințată altora, decât cu consecințe dintre cele mai nedorite, mai ales că a fost pusă în discuție încă din anii '70³.

Reconstituirea, pe cât posibil exhaustivă, la nivelul unui oraș, județ sau a unei regiuni, a patrimoniului național al presei, se impune cu necesitate atâta vreme cât nu dispunem încă – decât pentru o anumită perioadă și numai pentru anumite categorii de periodice de o bibliografie națională retrospectivă – știut fiind că în acest domeniu avem serioase lacune de informare. Chiar și în cazul în care repertoriul național al periodicelor ar fi adus la zi, bibliografiile locale încă ar fi utile, căci, pe lângă posibilitatea ca ele să aducă unele completări, pot și trebuie să releve aspecte noi, inedite ale publicisticii locale, oferind o bogăție de informații pe care, în mod practic, o bibliografie la scara întregii țări nu poate s-o cuprindă. Apoi, prin existența unor bibliografii monografice județene, chiar *Bibliografia națională retrospectivă a periodicelor*, ce se

---

³ BĂDIC, Constanța. *Bibliografia locală în activitatea de informare la Biblioteca Municipală Galați*. În: *Revista bibliotecilor*, 1970, Nr. 4, p. 210–212.

elaborează sub auspiciile Bibliotecii Academiei, ar avea de câștigat sub aspectul preciziei, al completării și al economiei de timp.

Alcătuirea unei astfel de lucrări impune o muncă de cercetare impresionantă, la care se adaugă o laborioasă activitate de interpretare bibliografică⁴.

„Metoda cercetării regionale în istoria literară a unui popor... dacă va fi aplicată literaturii românești cu perspicacitate și obiectivitate, va lămuri procesul de dezvoltare și va contribui la determinarea și înțelegerea ei” afirma, la Cluj, I. Breazu și cu câteva decenii mai târziu, în anii '60, Henri Zalis scria la București: „Cercetarea stadiului actual al bibliografiei literare denotă un fenomen deosebit de îmbucurător: interesul sporit pe care ea îl inspiră specialiștilor”.

Studiul literar aplicat nu se mai poate lipsi de sugestiile fertile ale instrumentelor de lucru adecvate. Aceasta implică o înaltă specializare. În absența ei nu pot fi concepute nici bibliografii savante și nici cele de recomandare.

Bibliografia analitică este cea mai sigură cale spre bibliografia de sinteză. Prima o condiționează pe cea de a doua. Cărturarul de mare prestigiu care a fost Tudor Vianu nu șovăise să noteze: „Înainte de a privi larg peste un domeniu și de a cuprinde cu vederea întreaga lume a orizontului, îi este necesară cercetătorului investigarea amănuntului”.

Bibliografia literară beneficiază la noi de tradiții valoroase. Nume ca: Nerva Hodoș, Ion Bianu, Al. Sadi-Ionescu, Gh. Adamescu, Dan Simonescu, N. Cartoian, Barbu Theodorescu, George Baiculescu, N. Georgescu-Tistu și, nu în ultimul rând, George Bengescu, ilustrează acest fapt.

În privința bibliografiei adnotate, ea s-a impus ca o modalitate foarte utilă și tot mai intens răspândită. Aceasta dă, prin succintele ei caracterizări, prețioase indicații asupra problemelor și mijloacește reliefaarea unor tendințe ale producției literare, făcând sesizabile legăturile dintre curente și sensul unor adevăruri sau respingeri programatice. Specialistul este ajutat în acest fel să pătrundă în miezul unor procese mai repede și mai complet. Bibliografia adnotată răspunde deci nemijlocit țelurilor cercetării. În mod cert, aceasta nu implică o judecată de valoare ce afectează ierarhizarea celorlalte modalități bibliografice: catalogul, indicele bibliografic, ghidul bibliografic etc.

O bibliografie, ca și un catalog, nu se elaborează oricum. O bibliografie nu are cum inova, dar se poate distinge prin buna organizare

---

⁴ PĂTRAR, Gheorghe. *Probleme al întocmirii unei bibliografii locale a periodiceilor*. În: Revista bibliotecilor, 1970, nr. 11–12, p. 687–689.

a materialului, prin judicioasa evidențiere a problematicii bibliografiate. Un indice de revistă, ca să fie complet, se cere a epuiza materia, să fie exhaustiv. O adnotare, ca să mulțumească, trebuie să spună mult cu puține cuvinte, mai ales, cu cele mai limpezi. Adnotările confuze sau evazive nu sunt mulțumitoare. Precizia, exactitatea și nu mai puțin fidelitatea față de sursă valorează tot atât cât și forța de sintetizare, discernământul și selectivitatea. Pentru a ridica bibliografia literară la înălțimea necesităților, cooperarea tuturor factorilor interesați pare să furnizeze cel mai bun răspuns. Cooperarea și coordonarea reprezintă cea mai bună politică ce se poate duce spre a obține contribuții delimitate și bine centrate pe obiectivele dinainte desemnate⁵.

Un bibliograf american, Samuel Shannon, afirmă că, în conexiune cu efortul spre o relație de calitate între informație și beneficiar, ar trebui să acționeze și o mărire a numărului de lucrări care transmit puncte de vedere asupra domeniului pe care bibliografia îl acoperă nu neapărat ca o știință anexă. Shannon vede în bibliografie un revelator al posibilităților de investigare, ceva care determină, dacă este la obiect, „productivitatea intelectuală a cunoașterii”. Din păcate, adaugă tot el, se cultivă indicii de titlu și de nume, se întocmesc liste pasive de surse, extrem de puțin întâlnim altceva decât „... categoriile restrictive ale cercetării de bibliotecă. Referatele și sintezele, adevărate modele de creativitate bibliografică lipsesc”. Concepția este de fapt necesitatea informării prin dublarea ei cu date, poziții și idei de autentic relief științific⁶.

În istoria bibliotecilor *catalogele* au fost de la început instrumente de informare asupra colecțiilor, iar realizarea lor presupune competențe deosebite, deci ele reprezintă firesc punctul de plecare și pentru un periplu printre realizările bibliografice locale de după 1990.

Foarte utile sunt, în societatea informațională, diferitele *repertorii de personalități și așezăminte*. În afara marilor dicționare publicate de edituri specializate, sunt necesare și dicționarele locale, care aduc completări și informații mai detaliate.

Activitatea bibliografică locală este, de asemenea, una din dovezile dinamismului unei biblioteci.

Din punctul de vedere al cercetătorilor din diferite domenii, prezintă un interes deosebit și biobibliografiile. În ultimii ani au fost publicate numeroase asemenea lucrări.

---

⁵ ZALIS, Henri. Bibliografia literară azi. În: *Revista bibliotecilor*, 1968, nr. 9, p. 535–539.

⁶ *Ibid.* Funcții ale sintezei bibliografice. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. 1991, nr. 4-6, p.36.

Într-o veche și pilduitoare tradiție, bibliotecari din toate rețelele de biblioteci se implică tot mai mult în activități de cunoaștere și restituire a vieții culturale a localităților în care își desfășoară activitatea, concretizate de-a lungul timpului la nivel local printr-o diversitate de instrumente bibliografice.

Urmărind evoluția bibliografiei literare locale în spațiul românesc, una din concluziile ce se impun este că bibliografia locală are anumite implicații în celelalte activități de bibliotecă.

Dezvoltarea colecțiilor este una din activitățile de bibliotecă ce poate veni în sprijinul *bibliografiei locale*, fiind valabilă și reciprocă, întrucât *bibliografia națională* poate oferi ajutorul bibliotecilor județene prin semnalarea lucrărilor străine de pe teritoriile acestora precum și eventuala facilitare a microfilmării sau fotocopierii.

O altă activitate este reprezentată de schimbul de dublete între bibliotecile județene ca și de semnalarea activității personalităților locale stabilite în alte județe și schimbul de informații în acest sens.

Este necesară și extinderea *bibliografiei locale* asupra celorlalte categorii de documente achiziționate de biblioteci, în special CD-ROM-uri, DVD-uri.

Trebuie avută în vedere și o modalitate de a sensibiliza factorii locali de decizie și unitățile editoare pentru a face operantă Legea depozitului legal județean.

Un alt aspect important este legat de coordonarea și normarea activității de *bibliografie locală*. Utilă și rațională, ea ar putea și chiar trebuie să genereze o *bibliografie națională* în primul rând a articolelor din periodice și seriale, pentru a suplini în acest fel seria bibliografiei naționale *Articole din publicații periodice și seriale*, care și-a încetat apariția la începutul anilor '90, dar și pentru a înlătura efectele încălcării legii depozitului legal.

„Înțelegerea realistă a dimensiunilor coordonării în bibliografie se produce numai prin raportarea domeniului la sfera bibliografică națională. Intersectarea planurilor este obligatorie. De la coordonarea generală la coordonarea pe profile și apoi pe discipline și teme – care ar putea constitui o schiță valabilă pentru o acțiune pe scară națională – la coordonarea pe aceleași trepte în perimetrul rețelei universitare trebuie să fie deschise nu numai trasee de comunicare, ci relații integratoare de tip sistemic. În anumite zone reperetele universitare ar putea acoperi toată aria de interese pe plan național, după cum, în alte câmpuri, lacunele din zona universitară ar putea fi suplinite prin acțiuni și relații pe care se inițiază

acțiunea de coordonare, pașii următori nu pot constitui decât mișcări de relație necesară, dezvoltări sau adânciri subordonate unui scop unitar”⁷.

O altă problemă foarte importantă și extrem de actuală este aceea a integrării europene, problema începutului de mileniu III.

Orice demers care vizează integrarea europeană⁸ trebuie să se bazeze pe o serie de repere fundamentale apte să furnizeze informații despre segmentul etno-cultural, social-politic și administrativ care intenționează o integrare reală și nu o dizolvare în structurile europene. Între aceste repere poate fi și trebuie menționată și bibliografia locală.

Aflată într-o perioadă de reșezare care să o facă perfect compatibilă cu dinamica generală a transformărilor din societate, bibliografia locală cunoaște o serie de mutații legate, în principal de procesul de redefinire a relației cu utilizatorii și de procesul de informatizare a domeniului. Din păcate, în anumite situații s-au înregistrat și adevărate „cutremure” care au condus la dispariția bibliografiei locale din structurile infodocumentare specifice. Această dispariție, care pentru zonele respective va însemna o mare pierdere, cu consecințe grave, are la bază cel puțin două cauze: explozia informațională de după 1989 și încercarea de înlocuire a bibliografiei locale cu structuri de import, fără un efort minim de adaptare specifică.

În primul caz, explozia informațională fără precedent a făcut inoperante structurile bibliografiei locale existente la momentul respectiv din pricina incapacității de a domina cantitatea informațională. Prin urmare, rezultatul a fost dispariția bibliografiei locale din unele biblioteci județene, prea multe din păcate, în ciuda faptului că bibliografia locală s-a consolidat ca sistem perfect articulat, cu legile lui proprii, cu caracteristicile lui de abordare a fenomenului informațional.

În al doilea caz, încercarea de a înlocui *bibliografia locală* cu structuri de import, mai precis cu *centrele de informare comunitară (C.I.C.)*, s-a făcut pe fondul unei tendințe generale de înnoire, de racordare la cele mai noi idei și practici în domeniu, singura diferență ar fi că, în timp ce informația stocată de bibliografia locală are un caracter istoric, cea de care se ocupă C.I.C. are un caracter efemer, așadar C.I.C.-ul nu este un urmaș al serviciului bibliografic ci este complementar acestuia.

---

⁷ STOICA, Ion. Imperativul coordonării în bibliografia universitară. În: *Biblioteca*, 1978, nr. 1, p. 28-29.

⁸ MORARU, Angela. Bibliografia locală, reper în procesul de integrare europeană. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*, 2001, nr.2, p.49-51.

Ar fi de dorit ca bibliografia locală să fie alcătuită la nivelul unor centre regionale, de exemplu: Dobrogea, Banat, Muntenia, Oltenia, Transilvania, Moldova, care să fie coordonate de un institut național specializat. Aceste centre regionale ar putea funcționa atât în cadrul tradițional al bibliotecii publice cât și în alte instituții de documentare.

Bibliografia locală reprezintă un act de identitate necesar în procesul de integrare europeană.

În ceea ce privește instrumentele bibliografice folosite în alcătuirea bibliografiei locale, fără ca inițiativele teritoriale să fie în vreun fel limitate, se impune integrarea lor succesivă într-un program național, de pildă în Programul de Catalogare Centralizată a Bibliotecii Naționale sau în formatul bibliografic național al ROMARC. Într-o primă etapă ar putea fi stabilite lucrările obligatorii (spre exemplu anuarele bibliografice județene) și cele facultative (bibliografii de înregistrare a produselor de tipar, biobibliografii, cataloage ale diferitelor fonduri de carte etc.); ar urma etapa elaborării unei metodologii de lucru comune, pentru toate tipurile de lucrări, stabilindu-se un limbaj uniform de descriere și indexare; treptat, pe măsura înzestrării tehnice și automatizării unora dintre bibliotecile județene, pe măsura pregătirii personalului din aceste instituții, s-ar putea trece la interconectarea într-un sistem național unic mai întâi a lucrărilor de bibliografie locală obligatorii (deci a anuarelor), apoi și a celor cu caracter facultativ, care ar fi realizate, până atunci, pe suport informațional tradițional (fișiere, cataloage, bibliografii).

Avantajele sunt evidente. Prin conectarea anuarelor bibliografice județene într-un sistem centralizat, cu acces centralizat, s-ar asigura, în primul rând, degrevarea Bibliotecii Naționale de un volum uriaș de muncă pe care-l presupune descrierea analitică a periodicelor de pe întreg cuprinsul țării și care, oricum, îi depășește azi posibilitățile de realizare, ar fi evitate paralelismele în alcătuirea unor asemenea lucrări și, în același timp, s-ar reuși o mult mai rapidă prelucrare și punere în circulație a informațiilor de acest tip. Asigurându-și rolul de dispecer, Biblioteca Națională și-ar putea completa, totodată, seria de bibliografii cu o nouă și utilă publicație, **Bibliografia locală**, având o periodicitate anuală, care să semnalizeze celor interesați lucrările de bibliografie locală realizate în întreaga țară⁹.

---

⁹ NADOLEANU, Gheorghe. Biblioteca județeană și bibliografia locală în contextul actual. În: *Bibliotecarul: buletin metodic-bibliografic, de prezentare a cărții și bibliotecii*, editat Biblioteca Municipală "M. Sadoveanu" București, iul., aug-sept. 1994, p. 6-9.

Demne de menționat și de urmat sunt recomandările *Conferinței Internaționale asupra Serviciilor Bibliografice Naționale*, care a avut loc la Copenhaga în perioada 25–27 noiembrie 1998. Aceasta a aprobat conceptul Controlului Bibliografic Universal ca program pe termen lung de dezvoltare a unui sistem mondial pentru controlul și schimbul de informații bibliografice, a subliniat necesitatea întăririi Controlului Bibliografic Național ca o condiție prealabilă pentru Controlul Bibliografic Universal, a recunoscut importanța bibliografiei naționale ca instrument major de asigurare a unei înregistrări complete a patrimoniului național publicat și de realizare a unui control bibliografic eficient, a afirmat că bibliotecile naționale și agențiile bibliografice naționale pot lucra în cooperare cu alte agenții, dar că responsabilitatea generală de coordonare și aplicare a standardelor trebuie să revină Agenției Bibliografice Naționale și a reafirmat valoarea depozitului legal ca mijloc de asigurare a conservării patrimoniului cultural și intelectual și a diversității lingvistice, făcându-le accesibile utilizatorilor actuali și viitori.

Conferința a făcut unele recomandări, printre acestea numărându-se și unele cu privire la legea depozitului legal care ar trebui să includă tipurile de documente existente și altele care pot fi dezvoltate dar și măsuri menite de a da forță respectării legii. Altele au fost referitoare la acoperirea bibliografiei naționale, prezentarea și modul de apariție a bibliografiei naționale, standardele internaționale folosite și probleme cu privire la activitatea viitoare.

Recomandările cu privire la acoperirea bibliografiei naționale menționează faptul că aceasta trebuie să includă producția națională actuală și, unde este posibil, să asigure și acoperirea retrospectivă, iar în cazul în care este necesară, totuși, o selecție a materialului agenția bibliografică națională trebuie să definească și să publice criteriile de selecție, specificând în același timp și faptul că bibliografia națională trebuie să înregistreze documentele din toate limbile și/sau tipurile de alfabet în care acestea apar într-o anumită țară, iar în măsura în care este posibil, notițele ar trebui să fie produse în toate limbile și/sau tipurile de alfabet ale documentelor.

Aceste recomandări făcute țărilor participante pentru bibliografiile naționale pot fi asimilate la nivel regional pentru bibliografiile locale, acestea fiind, de fapt, complementare bibliografiilor naționale¹⁰.

---

¹⁰ Recomandările finale ale Conferinței Internaționale asupra Serviciilor Bibliografice Naționale: Copenhaga, 25–27 noiembrie 1998. În: *Revista Bibliotecii Naționale a României*, 1999, nr. 1-2, p. 67–68.